

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

«ПОГОДЖЕНО»

Директор навчально-наукового
інституту економіки та управління

_____ В. П. Ключан

«_____» _____ 2018 р.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

_____ Д. В. Бабенко

«_____» _____ 2018 р.

Декан обліково-фінансового
факультету

_____ О. М. Вишневська

«_____» _____ 2018 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з вибіркової дисципліни «Податкові системи зарубіжних країн»

(шифр за ОПП – ВПП 11)

для здобувачів вищої освіти денної форми навчання (IV курс)

на 2018-2019 навчальний рік

Галузь знань 0305 «Економіка та підприємництво»

Напрямок підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит»

Освітній ступінь «Бакалавр»

Кваліфікація: бакалавр з фінансів

Кафедра фінансів, банківської справи та
страхування

Курс – 4

Семестр – 7

Всього годин – 90 год. / 3,0 кред.

з них:

лекцій – 16 год. / 0,53 кред.

практичних занять – 30 год. / 1,0 кред.

самостійна робота – 46 год. / 1,53 кред.

Залік у 7 семестрі

Миколаїв
2018

Програма відповідає вимогам Освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів, затвердженої наказом Міністерством освіти і науки України від 02.02.2010 р.

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри фінансів, банківської справи та страхування обліково-фінансового факультету ННІ економіки та управління Миколаївського національного аграрного університету.

Протокол № _____ від « _____ » _____ 2018 р.

Завідувач кафедри
д-р екон. наук, професор

Н. М. Сіренко

Робочу програму схвалено науково-методичною комісією обліково-фінансового факультету ННІ економіки та управління Миколаївського національного аграрного університету.

Протокол № _____ від « _____ » _____ 2017 р.

Голова науково-методичної комісії,
канд. екон. наук, доцент

Ю. Ю. Чебан

1. АНОТАЦІЯ

Дисципліна «Податкові системи зарубіжних країн» вивчає сучасний стан та еволюцію розвитку податкових систем економічно розвинених країн та країн, що розвиваються. Основну увагу приділено питанням побудови найважливіших податків, що формують податкові системи, порядку формування податкових баз і встановлення податкових ставок у процесі реалізації податкових повноважень і специфіки податкового адміністрування в федеративних та унітарних країнах. Дисципліна дає здобувачам вищої освіти розгорнуте уявлення про податки, які сформувалися в ході історичного розвитку національних податкових систем, описує процедури обчислення окремих податків, порядок формування доходів бюджету на базі податкових доходів.

SUMMARY

The course "Tax systems of foreign countries" examines the current state and evolution of tax systems in a number of developed and some developing countries. The main attention is paid to the construction of major taxes, which form the tax system, the order of formation of tax bases and setting tax rates, as well as the interaction of the federation, the federation and municipal authorities in the implementation of the tax authority and the specific tax administration in federal and unitary countries. Discipline gives higher education applicants detailed picture of the taxes that emerged in the historical development of the national tax systems, describes the procedure of calculating certain taxes, formation of budget revenues on the basis of tax revenue.

2. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань – 0305 «Економіка та підприємництво»

Напрямок підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит»

Освітній ступінь – «Бакалавр»

Нормативна / вибіркова - **вибіркова**

Семестр – 7

Кількість кредитів ECTS – 3,0

Кількість модулів – 1

Кількість змістових модулів – 2

Загальна кількість годин – 90 год.

Види освітньої діяльності та види занять, обсяг годин:

лекції – 14 год.

практичні заняття – 30 год.

самостійна робота – 46 год.

Форма підсумкового контрольного заходу – залік у 7 семестрі.

3. МЕТА, ЗАВДАННЯ, ПРЕДМЕТ, ОБ'ЄКТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою освоєння дисципліни «Податкові системи зарубіжних країн» є формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про основи податкових систем зарубіжних країн; структуру і склад податкових систем країн з федеративним і унітарним державним устроєм; особливості податкових систем країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою; елементи міжнародного податкового планування.

Завданнями курсу є:

- освоєння основних макроекономічних характеристик податкових систем зарубіжних країн та їх значення для розвитку країн;

- освоєння основних принципів формування податкових систем різного типу;

- формування вміння орієнтуватися у постійно розвивається і змінюється податковому законодавстві зарубіжних країн;

- вироблення системного розуміння організації податкового адміністрування та особливостей формування податкових органів в зарубіжних країнах;

- формування вміння аналізувати показники, які характеризують податкові доходи бюджетів зарубіжних країн, і робити висновки щодо проведеної цими країнами податкової політики;

- освоєння способів оцінки наслідків податкових новацій на прикладі зарубіжних країн.

Об'єктом дисципліни є система фінансово-економічних правовідносин, що виникають в процесі оподаткування окремих видів операцій суб'єктів господарювання та діяльності податкових систем країн в цілому.

Предметом дисципліни є чинна податкова система зарубіжних країн, особливості податкової політики держави та суб'єктів господарювання в умовах переходу до ринкової економіки; податки, збори, інші обов'язкові платежі з юридичних і фізичних осіб та особливості їх сплати до бюджетів згідно з чинним законодавством країн світу.

У результаті засвоєння дисципліни *здобувачі вищої освіти* повинні:

знати:

- основні елементи і структуру податкових систем федеративних і унітарних держав;
- основні характеристики та особливості розмежування та реалізації податкових повноважень у федеративних державах;
- основи оподаткування юридичних осіб та організацій в економічно розвинених країнах;
- основи оподаткування фізичних осіб та особливості реалізації соціальної політики в сфері оподаткування в економічно розвинених країнах;
- особливості непрямого оподаткування в економічно розвинених країнах і гармонізації оподаткування у країнах Європейського співтовариства;
- основні характеристики та тенденції формування податкових доходів в країнах з перехідною економікою та в країнах, що розвиваються;
- основні форми міжнародного податкового співробітництва;
- особливості нормативно-правової бази економічно розвинених країн;
- особливості роботи податкових служб в економічно розвинених країнах;

вміти:

- орієнтуватися в чинному податковому та адміністративному законодавстві;
- проводити порівняльний аналіз оподаткування для різних суб'єктів і об'єктів у зарубіжних країнах;
- обґрунтовувати та розробляти рекомендації щодо можливості використання окремих елементів податкових систем економічно розвинених країн в Україні;
- застосовувати сучасні технічні засоби та інформаційні технології;
- використовувати отримані знання для порівняльного аналізу податкових систем і особливостей роботи податкових служб зарубіжних країн;

володіти:

- навичками пошуку нормативних та інших правових актів, які регулюють питання оподаткування в зарубіжних країнах;
- навичками узагальнення матеріалів з конкретних питань порівняльного аналізу податкових систем і податкового

адміністрування в зарубіжних країнах;

- навичками самостійної роботи з літературою з питань оподаткування;

- навичками узагальнення матеріалів з конкретних питань порівняльного аналізу оподаткування фізичних осіб і організацій в зарубіжних країнах:

- навичками роботи в мережі Інтернет з документами податкових служб зарубіжних країн.

4. МІСЦЕ ДИСЦИПЛІНИ У СТРУКТУРІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

**5. СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«ПОДАТКОВІ СИСТЕМИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»**

6. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

У відповідності до освітнього плану напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» курс дисципліни «Податкові системи зарубіжних країн» вивчається здобувачами вищої освіти протягом 7 семестру (4 курс). Курс складається із 90 годин / 3,0 кред. аудиторних занять (2 змістових модулі), в тому числі теоретичний курс (лекції) 14 год. / 0,47 кред., практичні заняття 30 год. / 1,0 кред., самостійна робота – 46 год. / 1,53 кредити.

Структурно-логічна схема дисципліни передбачає:

1. Лекції. Теми лекцій передують практичним заняттям.
2. Практичні заняття. Коротке викладення теми та мети заняття, вивчення основних методів та показників, їх самостійне опрацювання.
3. Опитування здобувачів вищої освіти на практичних заняттях з попередньої теми, виконання контрольних робіт, тестування по закінченню змістового модулю.
4. Відпрацювання пропущених занять, здача тем, проведення консультацій згідно плану самостійної роботи. Пропущені лекції мають бути відпрацьовані в формі реферату, практичні заняття – шляхом виконання індивідуального завдання або співбесіди.

6.1. Загальний розподіл годин і кредитів

Назва модулів	Кількість кредитів	Лекції		Практичних занять		Аудиторна кількість годин	Самостійна робота		Разом годин
		годин	кредитів	годин	кредитів		годин	кредитів	
<i>Змістовий модуль 1</i> Загальні принципи формування, функціонування та розвитку податкових систем в зарубіжних країнах.	1,5	4	0,13	8	0,27	12	33	1,1	45
<i>Змістовий модуль 2</i> Податкові системи країн з розвинутою ринковою економікою.	1,5	10	0,33	22	0,73	32	13	0,43	45
Підсумок	3,0	14	X	14	X	44	46	X	90

З дисципліни «Податкові системи зарубіжних країн» проводиться міжсесійний контроль знань здобувачів вищої освіти шляхом систематичного виконання контрольних робіт, перевіряється виконання самостійної роботи. В кінці сьомого семестру здобувачі вищої освіти здають залік.

6.2 Склад, обсяг і терміни змістових модулів

Модулі курсу			Найменування змістових модулів	Розподіл навчального часу			Термін виконання, тиждень	Термін контрольного заходу
Найменування	Обсяг, кредитів	Сума залікових балів		лекції	практичні	самостійна робота		
<i>Змістовий модуль 1</i> Загальні принципи формування, функціонування та розвитку податкових систем в зарубіжних країнах. Податкова статистика.	1,25	25-40	Тема 1 Економічна сутність податків і оподаткування.	2	4	15	1-2	2
			Тема 2 Характеристика податкової статистики зарубіжних країн.	2	4	18	3-4	4
Разом за змістовим модулем 1				4	8	33	x	x
<i>Змістовий модуль 2</i> Податкові системи країн з розвинутою ринковою економікою.	1,25	35-60	Тема 3 Співвідношення прямого і непрямого оподаткування в зарубіжних країнах.	2	4	3	5-6	6
			Тема 4 Особливості функціонування податкових систем федеративних держав (на прикладі США і Німеччини).	2	6	3	7-9	9
			Тема 5 Особливості функціонування податкових систем унітарних держав (на прикладі Японії та Китаю).	4	6	3	9-12	12
			Тема 6 Міжнародні податкові відносини.	2	6	4	12-15	15
Разом за змістовим модулем 2				10	22	13	x	x
Всього	3,0	60-100		14	30	46	x	x

6.3 Перелік та короткий зміст лекцій

Лекції є традиційними, з елементами диспуту та використанням мультимедійного обладнання для презентації *(14 годин)*

Змістовий модуль 1

Загальні принципи формування, функціонування та розвитку податкових систем в зарубіжних країнах (4 години)

ЛЗ 1 Тема 1 Основи розвитку та функціонування податкових систем зарубіжних країн (2 години)

Загальні принципи функціонування і розвитку податкових систем притаманні більшості розвинених країн. Як правило, такі постулати знаходять закріплення на законодавчому рівні. Серед відомих економічних показників у податкових системах розвинених країн найбільш часто застосовуються два основних - податковий тягар і співвідношення прямих і непрямих податків.

Основною тенденцією функціонування податкових систем розвинених країн є їх уніфікація, проявом якої є гармонізація національних податкових систем і податкової політики країн. Уніфікація податкових систем проводиться за окремими напрямками: уніфікація основ оподаткування непрямих, прямого оподаткування тощо

При формуванні податкових систем в їх основу можуть закладатися різні параметри. Так, наприклад, за показником «співвідношення прямих і непрямих податків» виділяють чотири основні моделі податкових систем - англосаксонська, євроконтинентальна, латиноамериканська та змішана моделі.

ЛЗ 2 Тема 2 Характеристика податкової статистики зарубіжних країн (2 години)

У розвинених країнах роль податкової політики у формуванні та розподілі доходів господарюючих суб'єктів надзвичайно висока. Залежно від характеру податкової політики держави виділяють три її типу - політика максимальних податків, політика «розумних податків», податкова політика, що передбачає високий рівень оподаткування при значній соціальній захист населення.

Розглядаючи рівень оподаткування в різних країнах, ми з'ясували, що визначення оптимального розміру податкового тягара - центральна макроекономічна проблема будь-якої країни.

За рівнем податкового тягаря всі країни світу умовно можна розділити на дві групи - юрисдикції з високими податками та юрисдикції з ліберальним оподаткуванням. Для оцінки величини податкового тягаря в зарубіжній практиці застосовуються два основні показники - інтегральна повна ставка оподаткування доданої вартості (ПСН) і ефективна податкова ставка (Енс). Обидва цих показника характеризують загальний податковий тягар з точки зору доцільності інвестицій.

Змістовий модуль 2

Податкові системи країн з розвинутою ринковою економікою (10 годин)

ЛЗ 3 Тема 3 Співвідношення прямого і непрямого оподаткування в зарубіжних країнах (2 години)

У вирішенні питання про те, яка з підсистем повинна бути переважаючою в податкових системах держав, фінансова наука другої половини ХІХ століття прийшла до наступного висновку: «побудувати податкову систему, відповідну принципам оподаткування, можна лише при поєднанні на практиці двох форм оподаткування, але з переважанням його прямих форм».

Основними прямими податками в розвинених країнах є: податок на прибуток (доходи) корпорацій, індивідуальний прибутковий податок і внески на соціальне страхування (в частині, що сплачується працівником), а також податки на капітал і майно - серед прямих податків на власність.

Податок на прибуток корпорацій у розвинених країнах стягується, як правило, за пропорційними ставками. Середній рівень ставок становить порядку 30 - 40%, при цьому спостерігається практично загальна тенденція до їх зниження. Країною з найвищою сукупної ставкою корпоративного податку залишається Японія. Найнижчий корпоративний податок стягується в Ірландії.

Існує кілька систем оподаткування прибутку (доходів) корпорацій. Всі вони розрізняються підходами до вирішення питання про скорочення подвійного оподаткування розподіленою прибутку (класична система, система зменшення оподаткування прибутку на рівні корпорацій, система зменшення оподаткування прибутку на рівні акціонерів, система повного звільнення від

оподаткування прибутку, що розподіляється).

Частка корпоративного податку у податкових доходах розвинених країн незначна: вона не перевищує і 10%. Виняток становить Японія, де цей показник помітно вище (близько 20%).

На відміну від корпоративного податку, частка прибуткового податку у податкових доходах розвинених країн дуже значна і складає в середньому 25 - 30%. Виняток становить Франція, в якій цей показник істотно нижчий (близько 17%).

Прибуткового податку в розвинених країнах належить визначальна роль у системі оподаткування фізичних осіб.

Принципи побудови прибуткового податку, засновані на науковій теорії та світовій практиці, для більшості розвинених країн єдині, найважливішими з яких є: принцип «всесвітнього оподаткування», принцип «єдності визначення податкової бази», принцип встановлення стандартних податкових знижок, принцип обкладення «чистого» доходу, принцип прогресивного оподаткування, принцип «сімейного» оподаткування.

Оподаткування капіталу і власності в розвинених країнах здійснюється за допомогою податків на особистий стан, податків на спадщину і дарування та податків на приріст капіталу.

Податки на особистий стан носять регулюючий характер і їх частка в податкових доходах розвинених країн вкрай мала. Податки на спадщину та дарування практично у всіх країнах функціонують на центральному рівні і стягуються за принципом складної прогресії. Вони також характеризуються незначною часткою податкових надходжень.

Поряд з прямими податками, непрямі податки є найважливішим джерелом податкових надходжень розвинутих країн.

До непрямих податків відповідно до світової практики належать податки на споживання (ПДВ, податок з продажів і податок з обороту), акцизи і мита, а також внески роботодавців на соціальне забезпечення.

Головними за часткою податкових надходжень серед непрямих податків є ПДВ та акцизи. На їх частку припадає від однієї п'ятої до половини всіх податкових надходжень у більшості розвинених країн. Тільки в США, Японії і Канаді роль непрямого оподаткування помітно нижче.

Мита в розвинених країнах мають другорядну фіскальну

значимість. Основна мета їх справляння - виробничо-стимулююча.

Відмінною рисою функціонування податкових систем федеративних держав є триступенева організація податкової системи.

ЛЗ 4 Тема 4 Особливості функціонування податкових систем федеративних держав (на прикладі США і Німеччини) (2 години)

Податки в США визнаються одними з найнижчих в індустріально розвинених країнах - їх частка становить 25,4% від ВВП, що пояснюється великим ступенем «терпимості» американського бюджету до дефіциту, який, в кінцевому рахунку, фінансується грошовою емісією. Податки, що дають найбільш великі та стабільні надходження, направляються у федеральний бюджет США. З них найбільшу роль у формуванні доходів федерального бюджету відіграють прибутковий податок з населення і внески до фондів соціального страхування. Основне місце в податкових доходах бюджетів штатів належить непрямим податкам (акцизах та податку з продажів). У бюджетах місцевих органів влади головним джерелом податкових доходів є майнові податки США.

Податкова система Німеччини, також як і в США, відображає триступеневу організацію системи державних фінансів. Її особливістю, крім іншого, є складне і багатоступінчате розподіл податкових надходжень між ланками бюджетної системи, що дозволяє реалізовувати концепцію вертикального і горизонтального вирівнювання нерівномірного економічного розвитку федеральних земель.

З урахуванням цієї особливості всі податки в Німеччині поділяються на загальні і власні (федеральні, податки федеральних земель (земельні) і податки громад (муніципальні)) податки.

Загальна сума податкових надходжень по всіх податках в Німеччині розподіляється між ланками бюджетної системи приблизно таким чином: 48% зараховується до федерального бюджету, 34% - до бюджетів федеральних земель, 13% - до бюджетів громад, а частина, що залишилася - до Фонду вирівнювання податкового тягаря і бюджет ЄС.

ЛЗ 5-6 Тема 5 Особливості функціонування податкових систем унітарних держав (на прикладі Японії та Китаю) (4 години)

Відмінною рисою функціонування податкових систем унітарних держав є двоступенева організація податкової системи

Дворівнева податкова система Японії включає загальнодержавні та місцеві податки і збори (місцеві податки в свою чергу поділені на префектурніе і муніципальні).

Основу податкових надходжень Японії складають прибутковий і корпоративний податки, споживчий податок, податок на спадщину та дарування та інші. При цьому останнім часом спостерігається тенденція до збільшення частки непрямих податків, на які в сукупності припадає близько 40% всіх податкових надходжень до Японії.

До особливостей японської податкової системи можна віднести також спостережувану в останні роки тенденцію до збільшення частки місцевих податків у загальному обсязі податкових надходжень.

Податкова система Китаю також є дворівневою і включає близько 25 видів податків, які залежно від їх природи об'єднані по групах: податки з обороту, податки з доходу, ресурсні податки, податки спеціального призначення, майнових податки, податки і збори, що справляються при здійсненні певних дій, сільськогосподарські податки і мита.

Податкові надходження від сплати «спільних» податків Центрального та місцевих урядів КНР за рівнями бюджетної системи Китаю розподіляються або за законодавчо передбаченим нормативам незалежно від характеристик суб'єкта податку, або в залежності від категорії платника податку.

Наприклад, податкові надходження від сплати ПДВ (внутрішнього) за нормативом 75% зараховуються до бюджету Центрального уряду, за нормативом 25% - до місцевих бюджетів. Податкові надходження від сплати підприємницького податку кредитними та страховими компаніями, компаніями, що здійснюють перевезення залізницею, зараховуються до бюджету Центрального уряду, від сплати іншими категоріями платників податків - до місцевих бюджетів.

ЛЗ 7 Тема 6 Міжнародні податкові відносини (2 години)

Єдина система оподаткування застосовується до доходів,

отриманих у вигляді відсотків і роялті, одержуваних асоційованими компаніями, розташованими в різних країнах - членах Євросоюзу (Директива 2003/49). Згідно з діючою Директивою відсотки і роялті, отримані в одній державі-члені, звільняються від податків, установлених на подібні доходи в іншій країні - члені ЄС, за допомогою вирахування у джерела або заліку в тій іншій країні, за умови, що одержувачем доходів є компанія - резидент іншої країни - члена ЄС.

Єдина консолідована податкова база являє собою набір принципів, які повинні використовувати компанії, що здійснюють свою діяльність в рамках Євросоюзу, для розрахунку оподаткованого прибутку. Компанії або консолідовані платники податків (групи компаній) повинні застосовувати єдину для всіх країн - членів ЄС систему податкового обліку. Крім того, в рамках правил про формування єдиної консолідованої податкової бази консолідовані платники податків зможуть надавати єдину податкову декларацію за результатами діяльності у всіх країнах ЄС. Консолідована податкова база групи компаній повинна буде пропорційно розподілятися по компаніях, що входять у групу, для цілей оподаткування по країні резидентства. Введення правил формування єдиної консолідованої податкової бази дозволить компаніям отримати переваги від системи, організованої за принципом "служби одного вікна", що дозволяє заповнювати податкові декларації за єдиними принципами і консолідувати всі прибутки та збитки, отримані в результаті здійснення діяльності в країнах ЄС. При цьому країни - члени Євросоюзу не будуть позбавлені своїх суверенних податкових повноважень щодо встановлення ставок податку на прибуток.

ПЛАН ЛЕКЦІЙ

Змістовий модуль 1

Загальні принципи формування, функціонування та розвитку податкових систем в зарубіжних країнах (4 години)

План ЛК 1

Тема 1 Основи розвитку та функціонування податкових систем зарубіжних країн (2 год.)

1. Уніфікація податкових систем як основна тенденція їх

функціонування.

2. Типологія податкової політики зарубіжних країн. Існуючі моделі податкових систем.

План ЛК 2

Тема 2 Характеристика податкової статистики зарубіжних країн (2 год.)

1. Рівень оподаткування у світовій економіці.
2. Податковий тягар і показники його оцінки, що застосовуються в розвинених країнах.
3. Податкова статистика і податкова інформація: значення для економічних агентів.

Змістовий модуль 2

Податкові системи країн з розвинутою ринковою економікою (12 годин)

План ЛК 3

Тема 3 Співвідношення прямого і непрямого оподаткування в зарубіжних країнах (2 год.)

1. Співвідношення прямих і непрямих податків. Моделі співвідношення прямих і непрямих податків у країнах з розвинутою ринковою економікою та країнах, що розвиваються.
2. Особливості побудови прямого оподаткування в країнах з розвинутою ринковою економікою. Оподаткування колективних та індивідуальних доходів, оподаткування капіталу і власності.
3. Загальні принципи побудови непрямого оподаткування.

План ЛК 4

Тема 4 Особливості функціонування податкових систем федеративних держав (на прикладі США і Німеччини) (2 год.)

1. Загальна характеристика податкової системи США. Повноваження державних органів США в податковій сфері.
2. Характеристика основних видів податків у США.
3. Загальна характеристика податкової системи Німеччини. Конституційно-правова база оподаткування в Німеччині.
4. Характеристика основних видів податків у Німеччині.

План ЛК 5-6

Тема 5 Особливості функціонування податкових систем унітарних держав (на прикладі Японії та Китаю) (4 год.)

1. Загальна характеристика податкової системи Японії. Система податкових органів Японії.
2. Характеристика основних видів податків Японії.
3. Загальна характеристика податкової системи Китаю. Система податкових органів КНР.
4. Характеристика основних видів податків у КНР.

План ЛК 7

Тема 6 Міжнародні податкові відносини (2 год.)

1. Гармонізація податкових систем країн-членів Європейського союзу.
2. Гармонізація непрямого оподаткування.
3. Гармонізація прямого оподаткування.

Заняття на базі філій кафедри фінансів, банківської справи та страхування

За темою № 4 «Характеристика податкової статистики зарубіжних країн» - Рівень оподаткування у світовій економіці. Податковий тягар і показники його оцінки, що застосовуються в розвинених країнах. Податкова статистика і податкова інформація: значення для економічних агентів.

Візуальне супроводження дисципліни

Лекційні заняття з дисципліни «Податкові системи зарубіжних країн» за шістьма темами, що вивчаються, супроводжуються мультимедійними презентаціями.

Матеріальне-технічне забезпечення дисципліни

1. Використання фільмотеки кафедри фінансів, банківської справи та страхування.
2. Застосування елементів дистанційного навчання.
3. Використання спеціалізованого програмного забезпечення для формування подання податкової звітності до Єдиного вікна податкової звітності.
4. Використання ННЛ (Навчальний Банк кафедри фінансів, банківської справи та страхування).

6.4. Перелік та плани практичних занять

За визначеними темами практичних занять (табл. 6.4.1) передбачено використання АБС SCROOGE-III в навчально-науковій лабораторії «Навчальний банк».

Таблиця 6.4.1 Види робіт на практичних заняттях в навчально-науковій лабораторії «Навчальний банк»

Дисципліна	Курс, семестр	Тема	Вид роботи
6.030508 «Фінанси і кредит»			
Податкові системи зарубіжних країн	4 курс, 7 семестр	Тема 6 Співвідношення прямого і непрямого оподаткування в зарубіжних країнах.	Ознайомлення з порядком нарахування відсотків на депозит та обчислення суми податку на доходи з депозитів фізичних осіб. Для поточного контролю використовуються елементи системи дистанційного навчання.

Практичні завдання з курсу «Податкові системи зарубіжних країн» виконуються здобувачами вищої освіти протягом семестру, згідно з програмою курсу, з метою закріплення теоретичних знань. Викладачем, який веде практичні заняття, здійснюється поточний контроль виконання практичних завдань шляхом перевірки наявності виконаних завдань та індивідуальної співбесіди зі здобувачем вищої освіти за кожним завданням. Кожне завдання оцінюється окремо відповідно до встановлених критеріїв оцінки.

Виконання практичних завдань має творчий характер. Попередньо здобувач вищої освіти повинен вивчити відповідні теми за рекомендованою літературою, список якої наведено у кінці робочої програми. З незрозумілих питань курсу здобувач вищої освіти може одержати консультацію викладача дисципліни у відповідні дні, за графіком, установленим кафедрою.

Змістовий модуль 1 Загальні принципи формування, функціонування та розвитку податкових систем в зарубіжних країнах (8 годин)

План ПЗ № 1-2

Тема 1. Основи розвитку та функціонування податкових систем зарубіжних країн – 4 год

- 1) усне опитування (4-5 балів);
- 2) робота в moodle (2-3 бали);
- 3) вирішення задач (3-4 бали).

1. Уніфікація податкових систем як основна тенденція їх функціонування.

2. Типологія податкової політики зарубіжних країн. Існуючі моделі податкових систем.

План ПЗ № 3-4

Тема 2. Характеристика податкової статистики зарубіжних країн – 4 год

- 1) усне опитування (4-5 балів);
- 2) робота в moodle (2-3 бали);
- 3) вирішення задач (3-4 бали).

1. Рівень оподаткування у світовій економіці.

2. Податковий тягар і показники його оцінки, що застосовуються в розвинених країнах.

3. Податкова статистика і податкова інформація: значення для економічних агентів.

Змістовий модуль 2 Податкові системи країн з розвинутою ринковою економікою (22 години)

План ПЗ № 5-6

Тема 3. Співвідношення прямого і непрямих оподаткування в зарубіжних країнах - 4 год

- 1) усне опитування (4-5 балів);
- 2) робота в moodle (2-3 бали);
- 3) вирішення задач (3-4 бали).

1. Співвідношення прямих і непрямих податків. Моделі співвідношення прямих і непрямих податків у країнах з розвинутою ринковою економікою та країнах, що розвиваються.

2. Особливості побудови прямого оподаткування в країнах з розвинутою ринковою економікою. Оподаткування колективних та індивідуальних доходів, оподаткування капіталу і власності.

3. Загальні принципи побудови непрямих оподаткування.

План ПЗ № 7-9

Тема 4. Особливості функціонування податкових систем федеративних держав (на прикладі США і Німеччини) - 6 год

- 1) усне опитування (4-5 балів);
  - 2) робота в moodle (2-3 бали);
  - 3) вирішення задач (3-4 бали).
1. Загальна характеристика податкової системи США. Повноваження державних органів США в податковій сфері.
  2. Характеристика основних видів податків у США.
  3. Загальна характеристика податкової системи Німеччини. Конституційно-правова база оподаткування в Німеччині.
  4. Характеристика основних видів податків у Німеччині.

План ПЗ № 10-12

Тема 5. Особливості функціонування податкових систем унітарних держав (на прикладі Японії та Китаю) - 6 год

- 1) усне опитування (4-5 балів);
  - 2) робота в moodle (2-3 бали);
  - 3) вирішення задач (3-4 бали).
1. Загальна характеристика податкової системи Японії. Система податкових органів Японії.
  2. Характеристика основних видів податків Японії.
  3. Загальна характеристика податкової системи Китаю. Система податкових органів КНР.
  4. Характеристика основних видів податків у КНР.

План ПЗ № 13-15

Тема 6. Міжнародні податкові відносини - 6 год

- 1) усне опитування (4-5 балів);
  - 2) робота в moodle (2-3 бали);
  - 3) вирішення задач (3-4 бали).
1. Гармонізація податкових систем країн-членів Європейського союзу.
  2. Гармонізація непрямого оподаткування.
  3. Гармонізація прямого оподаткування.

6.5 Теми, форма контролю та перевірки завдань, які винесені на самостійне обов'язкове опрацювання

Теми, які виносяться для самостійного відпрацювання, здобувачі вищої освіти вивчають у вільний від занять час. Самостійна робота здобувача вищої освіти є однією з форм організації навчання, основною формою оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять за розкладом.

Самостійна робота здобувача вищої освіти в обсязі 46 годин складається з вивчення матеріалу за допомогою конспектів лекцій, підручників, допоміжної літератури, підготовки доповідей, а також підготовки до практичних занять.

6.5.1 Перелік питань для самостійного опрацювання

Форма перевірки та оцінювання завдань самостійної роботи

№	Модулі, змістові модулі	Кількість годин	Кількість заходів	Оцінка в балах		Сума балів	
				min	max	min	max
1	2	3	4	5	6	7	8
Модуль 1							
<i>Обов'язкова робота:</i>							
1.	- вирішення задач;	20	6	3	4	12	24
2.	- робота в <i>moodle</i> ;	20	6	2	3	18	18
<i>Індивідуальна робота:</i>							
3.	- індивідуальне завдання	6	1	0	2	0	2
4.	- підготовка презентації;	X	2	0	2	0	4
5.	- підготовка тез на конференцію, стаття	X	1	0	2	0	2
Всього самостійної роботи		46	x	x	x	30	50

6.6 ПИТАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

6.6.1 Питання для поточного контролю знань

Змістовий модуль 1

1. Як Ви розумієте таке твердження: «податкова система повинна успішно вирішувати фіскально-переросподільчу задачу»?
2. Розкрийте зміст наступного твердження: «податкова система повинна органічно зв'язуватися з принципом соціальної

справедливості».

3. Вкажіть інші принципи функціонування податкових систем в розвинених країнах.
4. Назвіть основні напрямки уніфікації податкових систем в розвинених країнах.
5. За якими економічними показниками можна судити про рівень розвитку податкових систем?
6. Назвіть відомі Вам типи податкової політики.
7. Охарактеризуйте «політику розумних податків».
8. Назвіть відомі Вам моделі податкових систем. Який показник закладений в основу такого поділу?
9. Охарактеризуйте англосаксонську модель оподаткування.
10. Охарактеризуйте євроконтинентальну модель оподаткування. Для яких країн вона характерна?
11. Дайте визначення поняттю «податкова юрисдикція». Вкажіть, які групи податкових юрисдикцій виділяють.
12. Охарактеризуйте юрисдикції з високими податками.
13. Охарактеризуйте юрисдикції з ліберальним оподаткуванням. Які види зазначених юрисдикцій виділяють?
14. Проаналізуйте з критичних позицій різні трактування понять, що використовуються для визначення рівня оподаткування в економіці.
15. Визначте значення показника «ефективної податкової ставки» для розрахунку податкового тягаря. Опишіть методику розрахунку даного показника.
16. Визначте значення коефіцієнта еластичності податків у макроекономіці. Як він розраховується? І що він показує?
17. Визначте значення показника «інтегральної повної ставки оподаткування» для оцінки податкового тягаря. Опишіть методику його розрахунку.
18. Яке значення податкової статистики та податкової інформації для економічних агентів?
19. Чи існують відмінності, на Ваш погляд, в таких поняттях, як «податкова пастка» і «поріг Лаффера»?

Змістовий модуль 2

1. Назвіть критерії, закладені в основу класифікації податків на прямі і непрямі податки.

2. Яке співвідношення прямих і непрямих податків у країнах із слаборозвиненою ринковою економікою? Чому?
3. Яке співвідношення прямих і непрямих податків у країнах з розвиненою ринковою економікою? Чому?
4. Які моделі співвідношення прямого і непрямих оподаткування Ви знаєте?
5. Вкажіть основні принципи оподаткування колективних доходів за кордоном.
6. Вкажіть основні принципи оподаткування індивідуальних доходів за кордоном. Охарактеризуйте принцип сімейного оподаткування.
7. Які податки відповідно до міжнародної практики ставляться до податків на споживання?
8. Чому ПДВ називають універсальним акцизом?
9. Назвіть переваги ПДВ перед податком з обороту і податком з продажів. Чому в діючій міжнародній практиці податок з обороту втратив своє значення?
10. Назвіть країни, в яких не застосовується ПДВ.
11. Вкажіть причини вибору окремих груп товарів і послуг в якості підакцизних за кордоном.
12. Охарактеризуйте мита як особливий вид непрямих податків? Які види митних зборів Ви знаєте? Яка їх роль у формуванні податкових доходів у розвинених країнах сьогодні?
13. Які рівні включає в себе податкова система США?
14. Охарактеризуйте систему податків і зборів в США. Вкажіть її особливості.
15. Які податки в США відносяться до федеральних податків?
16. Які податки в США відносять до податків штатів? Назвіть податки, що дають найбільші надходження до бюджетів штатів.
17. Чому в США не застосовується податок на додану вартість? Які непрямі податки встановлені в податковій системі США?
18. Вкажіть, в чому полягає особливість правового забезпечення податкової системи Німеччини. Назвіть основні принципи побудови податкової системи Німеччини.
19. Які рівні включає в себе податкова система Німеччини? Які податки відносяться до загальних податках федерації,

федеральних земель і муніципалітетів в Німеччині?

20. Назвіть податки, є власними податковими доходами громад (муніципалітетів) у Німеччині. Назвіть найбільш значимі з зазначених податків.

21. Які податки громад у Німеччині можна віднести до податків на специфічні форми використання доходів?

22. Вкажіть, як визначається об'єкт оподаткування церковним податком у Німеччині.

23. Які категорії осіб зобов'язані сплачувати цей податок?

24. Назвіть платників промислового податку в Німеччині. Охарактеризуйте механізм справляння цього податку.

25. У чому полягають особливості японської податкової системи? Яка структура податкової системи Японії?

26. Назвіть основні загальнодержавні податки і збори Японії.

27. Які податки відносяться до місцевих податків Японії? Назвіть основні префектурні і муніципальні податки Японії.

28. Назвіть органи державної влади Японії, наділені законодавчими повноваженнями в податковій сфері.

29. Вкажіть платників податків податку на проживання в Японії. У якій сумі, і з якою періодичністю він сплачується?

30. Назвіть відомі Вам податкові пільги з прибуткового податку в Японії.

31. Яке місце в податковій системі Японії займає корпоративний податок?

32. Податкові доходи яких рівнів бюджетної системи Японії формує корпоративний податок?

33. Назвіть відомі Вам податкові пільги з корпоративного податку, встановлені для корпорацій малого бізнесу Японії.

34. Податкові доходи якого рівня бюджетної системи Японії формує майновий податок?

35. Вкажіть платників податків майнового податку в Японії. Як визначається об'єкт оподаткування з цього податку? Як можна охарактеризувати податкову ставку, встановлену для обчислення податку?

36. Охарактеризуйте податкову ставку, яка застосовується для обчислення податку на спадкування та дарування в Японії. Які види податкових пільг з податку Ви знаєте?

37. Охарактеризуйте податкову систему Китаю. Яка її структура?

38. Які податки в Китаї входять до групи податків спеціального призначення?

39. Назвіть податки, податкові надходження від сплати яких за нормативом 100% формують податкові доходи бюджету Центрального урядів Китаю?

40. Назвіть податки, податкові надходження від сплати яких за встановленими нормативами розподіляються між бюджетами Центрального та місцевих урядів Китаю.

41. Назвіть відомі Вам державні органи Китаю, наділені певною компетенцією в податковій сфері.

42. Назвіть відомство центрального рівня, підпорядковане Госсовету Китаю та здійснює повноваження держави у сфері оподаткування. Вкажіть його компетенцію у податковій сфері.

43. Вкажіть критерії, згідно з якими фізична особа може набути статусу податкового резидента з прибуткового податку в Китаї.

44. Назвіть відомі Вам податкові ставки, застосовувані до різних видів доходів, що підлягають оподаткуванню прибутковим податком у Китаї.

45. Назвіть відомі Вам податкові пільги з прибуткового податку в Китаї.

46. За якими податковими ставками справляється податок на додану вартість в Китаї? Які операції призводять до виникнення об'єкта оподаткування з цього податку?

47. Чи мають право платники податків ПДВ - експортери Китаю заявляти вхідний податок до повернення з бюджету?

48. Назвіть платників споживчого податку в Китаї. Які операції визнаються об'єктом обкладення споживчим податком?

49. Вкажіть оподатковувані споживчим податком товари в Китаї. Охарактеризуйте приємним податкові ставки з цього податку.

50. Вкажіть операції, здійснення яких призводить до виникнення обов'язку сплачувати підприємницький податок у Китаї. Назвіть відомі Вам податкові пільги з цього податку.

51. Назвіть види податкових ставок, що використовуються для обчислення податку на прибуток підприємств у Китаї. Для яких категорій платників податків встановлені знижені податкові ставки з цього податку?

52. Якщо іноземне підприємство не має представництва або

філії на території Китаю, але отримує доходи від джерел у Китаї, за якою податковою ставкою і яким податком будуть обкладені такі доходи?

53. Назвіть відомі Вам податкові пільги з податку на прибуток підприємств у Китаї.

54. Як відомо, Китай - світовий лідер із залучення іноземних інвестицій в національну економіку. Як Ви думаєте, це пов'язано з чинним механізмом справляння податку на прибуток підприємств?

55. Які види мита справляються на території Китаю?

56. Чи впливають на розмір митних зборів в Китаї угоди про надання статусу найбільшого сприяння в торгівлі? Якщо так, то як?

57. Які види доходів оподатковуються прибутковим податком у Китаї за пропорційною ставкою у розмірі 20%?

58. Вкажіть, які податки в Японії займають найбільшу питому вагу в податкових доходах консолідованого бюджету?

59. Поясніть, чому податкову систему Японії не можна однозначно віднести до однієї з відомих моделей податкових систем (євроконтинентальної, англосаксонської і т.д.)?

6.6.2 Питання для підсумкового контролю знань (залік)

1. Уніфікація національних податкових систем у світовій економіці.

2. Сучасні тенденції функціонування податкових систем розвинених країн.

3. Типологія систем оподаткування в світовій економіці за показником «співвідношення прямих і непрямих податків».

4. Рівень оподаткування у світовій економіці.

5. Офшорні зони у світовій економіці.

6. Співвідношення прямих і непрямих податків у зарубіжних країнах.

7. Особливості прямого оподаткування в індустріально розвинених країнах.

8. Особливості непрямих оподаткування в індустріально розвинених країнах.

9. Зарубіжний досвід оподаткування колективних доходів.

10. Зарубіжний досвід оподаткування індивідуальних доходів.

11. Зарубіжний досвід оподаткування капіталів і власності.

12. Зарубіжний досвід підакцизного оподаткування.
13. Зарубіжний досвід оподаткування доданої вартості.
14. Роль і значення митних зборів у податкових системах індустріально розвинених країн.
15. Податкове стимулювання інвестиційної діяльності в індустріально розвинених країнах.
16. Характеристика податкової системи США.
17. Характеристика податкової системи Великобританії.
18. Характеристика податкової системи Канади.
19. Характеристика податкової системи Франції.
20. Характеристика податкової системи Німеччини.
21. Характеристика податкової системи Японії.
22. Характеристика податкової системи Китаю.
23. Особливості функціонування податкових систем країн Скандинавії.
24. Проблеми міжнародного подвійного оподаткування та способи його усунення.
25. Організація податкового контролю в індустріально-розвинених країнах.

6.7. РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА З ДИСЦИПЛІНИ ТА СХЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Відрізняється від традиційної більш широким інтервалом балів, які диференційовані відповідно до складності матеріалу, що контролюється його об'ємом, рівнем самостійності освоєння, тощо.

Схема поточного і підсумкового контролю знань

№ М	Форма контролю	Кількість заходів	Оцінка		Сума	
			min	max	min	max
I	1 Аудиторна робота в т.ч.					
	- опитування на заняттях;	5	4	6	20	30
	- контрольна робота;	1	10	20	10	20
	2 Самостійна робота					
	- вирішення задач;	6	3	4	18	24
	- робота в <i>moodle</i> ;	6	2	3	12	18
	- індивідуальне завдання;	1	0	2	0	2
- підготовка презентації;	2	0	2	0	4	
- підготовка тез на конференцію, статті	1	0	2	0	2	
Разом					60	100

Поточний контроль знань здійснюється шляхом проведення усного опитування, написання контрольних робіт по вивченим темам, рішення ситуаційних задач. На практичних заняттях практикується експрес-опитування, виступи здобувачів вищої освіти по складним питанням, дискусії.

Здобувачі вищої освіти, що набрали менше 60 балів до заліку не допускаються. До складання заліку такі здобувачі вищої освіти можуть бути допущені тільки після того, як наберуть необхідну кількість балів.

Шкала оцінювання ECTS

Оцінка ECTS	Визначення	Оцінка в балах	Традиційна оцінка	Кінцевий результат
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	90 – 100	«5»	зараховано
BC	Добре – у загальному правильна робота з певною кількістю помилок	75 – 89	«4»	
DE	Задовільно – непогано, але з незначною кількістю недоліків	60 – 74	«3»	
EX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим як досягти мінімального критерію	1 – 59	«2»	не зараховано
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота	1 - 34	«2»	

7. ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНИХ АКТІВ

1. Податковий кодекс України : закон України від 02.12.2010 р. №2755–VI (за станом на 01.01.2018 р.) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Митний кодекс України : закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI (за станом на 01.01.2018 р.) / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

3. Бюджетний кодекс України : закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (за станом на 01.01.2018 р.) / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

4. Про затвердження форми Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь фізичних осіб, і сум утриманого з них податку (форма № 1ДФ) та Порядку заповнення та подання податковими агентами Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь фізичних осіб, і сум утриманого з них податку : наказ від 13.01.2015р. № 4 / Міністерство фінансів України. – 2015.

5. Про затвердження форми Книги обліку доходів і витрат для визначення суми загального річного оподатковуваного доходу та Порядку ведення обліку доходів і витрат для визначення суми загального річного оподатковуваного доходу : наказ від 11.12.2013 р. № 794 / Міністерство фінансів України. – 2015.

Навчальна література:

1. Баранова В. Г. Податкова система : навч. посіб. / В. Г. Баранова, О. Ю. Дубовик, В. П. Хомутенко. – Одеса : ВМВ, 2014. – 344 с.

2. Полторак А. С. Оцінка податкових ризиків в системі економічної безпеки підприємств / А. С. Полторак, Ю. В. Волосяк // Економічний часопис–XXI. – 2016. – № 158 (3–4(2)). – С. 35–38.

3. Ватуля І. Д. Податки, збори, платежі : навч. посіб./ І. Д. Ватуля, М. І. Ватуля, Л. В. Рибалко. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 351 с.

4. Калінеску Т. В. Адміністрування податків : навч. посіб. / Т. В. Калінеску, В. О. Корецька-Гармаш, В. В. Демидович. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 290 с.

5. Малишкін О. І. Облік і аудит податків в Україні: теорія, методологія, практика : навч.-практ. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 376 с.

6. Сідельникова Л. П. Податкова система : навч. посіб. / Л. П. Сідельникова, Н. М. Костіна.– 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Ліра-К, 2013. – 604 с.

7. Сідельникова Л. П. Оподаткування суб'єктів підприємництва: навч. посіб. / Л. П. Сідельникова, Т. В. Чижова, Я. В. Якуша. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2012. – 424 с.

8. Слатвінська М. О. Податкова система : навч. посіб. / М. О. Слатвінська, О. Ю. Дубовик. – Одеса : ОНЕУ, 2013. – 202 с.

9. Соколовська А. М. Основи теорії податків : навч. посіб. / А. М. Соколовська. – К. : Кондор, 2010. – 326 с.
10. Бечко П. К. Основи оподаткування : навч. посіб. / П. К. Бечко, О. А. Захарчук. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 168 с.
11. Бідюк О. О. Облік і звітність в оподаткуванні : навч. посіб. / О. О. Бідюк, Є. Ю. Шара. – К. : ЦУЛ, 2012. – 496 с.
12. Крисоватий А.І. Домінанти гармонізації оподаткування: національні та міжнародні вектори : монографія / А. І. Крисоватий, В. А. Валігура. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. – 248 с.
13. Лютий І. О. Податкова система : навч. посіб. / І. О. Лютий, Л. М. Демиденко, М. В. Романюк. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 456 с.
14. Мединська Т. В. Податкова система : навч. посіб. / Т. В. Мединська, Н. І. Власюк. – 3-тє вид., перер. та допов. – Львів : Магнолія-2006, 2012. – 422с.

Робочу програму розробила:
канд. екон. наук, доцент

А. С. Полторак